

en de landbouwers. Het Hof lijkt hiermee te impliceren dat de erfgenamen bij het aangaan van de overeenkomsten dus niet te kwader trouw konden zijn. In r.o. 65 volgt de conclusie: onder deze omstandigheden konden de erfgenamen gewettigd vertrouwen hebben op de rechtmatigheid van hun erfrechten.

Ten slotte gaat het Hof van Justitie in op de vraag in hoeverre nog kon worden vertrouwd op de rechtmatigheid van de nationale regel, *nadat* in het Comité voor plattelandsonwikkeling was geconcludeerd dat de vererving van steun voor vervroegde uittrekking niet mogelijk was. Deze conclusies kunnen volgens het Hof niet afdoen aan het oordeel dat sprake is van gewettigd vertrouwen van de erven. In de eerste plaats zijn de conclusies van het Comité enkel gericht tot de lidstaten. Voorts hebben deze conclusies niet direct geleid tot wijziging van de Letse regeling; decreet 187 is pas op 14 april 2015 vastgesteld en op 30 april 2015 in werking getreden. In de derde plaats hadden de erfgenamen geen kennis van de vergadering van het comité, noch van de conclusies ervan. Bovendien kan van de erfgenamen niet worden verlangd dat zij dermate zorgvuldig zijn dat zij zelf navraag doen naar de inhoud van diezelfde conclusies. Deze overwegingen doen denken aan de arresten *Stichting ROM* (HvJ EG 21 juni 2007, C-158/06, ECLI:EU:C:2007:370, AB 2007/239, m.nt. Griffioen en Den Ouden) en *Huber* (HvJ EG 19 september 2002, C-336/00, ECLI:EU:C:2002:509) waarin het Hof respectievelijk oordeelde dat de nationale rechter rekening mag houden met het feit dat een Unierechtelijke verplichting voor de subsidieontvanger niet kenbaar was c.q. dat het kennis nemen van een dergelijke verplichting een buitensporige last zou opleggen aan de subsidieontvanger. Waar het Hof in deze twee eerdere arresten het oordeel uiteindelijk nog aan de nationale rechter liet, hakt het Hof in deze zaak zelf de knoop door: de in het geding zijnde nationale regel heeft gewettigd vertrouwen gewekt en voormelde conclusie van het Comité voor plattelandsonwikkeling heeft daaraan geen einde gemaakt. Dit betekent dus dat de erfgenamen recht hebben op alle steun die is toegezegd op grond van de administratieve overeenkomsten die tussen de datum van inwerkingtreding van decreet 1002 (7 december 2004) en die van decreet 187 (30 april 2015) zijn afgesloten (zie punt 81 van de Conclusie van de advocaat-generaal); de Letse dienst voor plattelandsteun dient deze steun dus ook gewoon door te betalen.

7. Kortom: bovenstaand arrest laat zien dat er wel gelijkij omstandigheden zijn waaronder een beroep op het Unierechtelijk vertrouwensbeginsel kan slagen. Wij hopen daarom dat dit arrest

voor nationale rechters een aanmoediging is tot het stellen van prejudiciële vragen in gevallen waarin twijfel bestaat of de stringente *Agroferm*-lijn van toepassing is, dan wel waarin deze lijn tot onredelijke uitkomsten leidt. Dit arrest laat wederom zien dat het Hof deze *Agroferm*-lijn niet in alle gevallen onverkort toepast en dat geeft ruimte: wij verwachten dat nationale rechters die ruimte nu verder gaan verkennen.

J.E. van den Brink en W. den Ouden

AB 2019/36

HOGE RAAD

16 november 2018, nr. 18/00366

(Mrs. G. de Groot, J. Wortel, A.F.M.Q. Beukers-van Dooren)

m.nt. H.F.M.W. van Rijswijk

Art. 1 letter e, art. 115 lid 1 Wschw; Retributieverordening zoetwatervoorziening Tholen en Sint Philipsland

V-N Vandaag 2018/2494

V-N 2018/60.30

Belastingblad 2019/12

BNB 2019/8

ECLI:NL:HR:2018:2111

Zoetwatervoorziening maakt deel uit van de taak van het waterschap en behoort tot de zorg voor het watersysteem. Er kan echter geen gebruikersretributie worden geheven enkel vanwege het nut van de voorziening.

De waterstaatkundige verzorging van het gebied van het Waterschap omvat de zorg voor het watersysteem. Een watersysteem is een samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken. De zorg voor het watersysteem omvat onder meer de zorg voor de waterhuishouding, waaronder ook de zorg voor de waterkwaliteit (...).

Het Waterschap heeft kennelijk tot zijn taak gerekend te zorgen voor zoet oppervlaktewater in een gebied waarin grond en grondwater te maken hebben met verzilting. Daarmee is (...) het Waterschap niet getreden buiten de in art. 1 Wschw aan hem opgedragen taak om te zorgen voor het watersysteem. Het oordeel van het Hof dat de zoetwatervoorziening in dit geval niet op basis van het Reglement als een publieke taak van het Waterschap kan worden aangemerkt, geeft daarom blijk van een onjuiste rechtsopvatting. De omstandigheid dat het Waterschap met het oog op de zoetwatervoorzie-

ning een overeenkomst met ZLTO heeft gesloten, brengt daarin geen verandering. (...)

In de Waterschapswet is limitatief opgesomd welke rechten een waterschap kan heffen. De Verordening is (...) gebaseerd op art. 115 lid 1 letter a en/of letter b Wschw. De daarin bedoelde rechten kunnen alleen worden gegeven van degene die feitelijk gebruik maakt van de in die letters a en b bedoelde prestaties. De verordening is dan ook onverbindend voor zover daarin de heffing van rechten niet louter is gekoppeld aan het feitelijk onttrekken van water aan de zoetwatervoorziening, maar aan het nut van het stelsel van voorzieningen als inlaaten meetmiddelen, filtersystemen, gemalen, stuwen en leidingen ten behoeve van de aan- en doorvoer van zoetwater in het watersysteem. Aangezien belanghebbende in 2014 geen water heeft onttrokken aan de zoetwatervoorziening valt (...) niet in te zien dat het Waterschap aan belanghebbende een individuele prestatie in de vorm van het ter beschikking stellen van zoet water heeft geleverd. Het Waterschap kan dus met betrekking tot die zoetwatervoorziening van belanghebbende over het jaar 2014 geen rechten heffen.

Arrest gewezen op het beroep in cassatie van het dagelijks bestuur van het Waterschap Scheldestromen (hierna: het Waterschap) tegen de uitspraak van het Hof 's-Hertogenbosch van 14 december 2017, 16/00107, op het hoger beroep van het Waterschap tegen een uitspraak van de Rb. Zeeland-West-Brabant (BRE 15/1119) betreffende een aan X te Z (hierna: belanghebbende) opgelegde aanslag in de gebruiksretributie voor het jaar 2014. De uitspraak van het Hof is aan dit arrest gehecht (niet opgenomen; red.).

1 Geding in cassatie

Het Waterschap heeft tegen 's Hof's uitspraak beroep in cassatie ingesteld. Het beroepschrift in cassatie is aan dit arrest gehecht en maakt daarvan deel uit.

Belanghebbende heeft een verweerschrift ingediend.

2 Beoordeling van de middelen

2.1. In cassatie kan van het volgende worden uitgegaan.

2.1.1. Belanghebbende is landbouwer en exploiteert zijn bedrijf onder meer in het gebied van het Waterschap op Tholen en Sint Philipsland (hierna: het gebied).

2.1.2. De taken van het Waterschap zijn vastgelegd in artikel 4 van het Reglement voor het Waterschap Scheldestromen (hierna: het Reglement), dat – voor zover hier van belang – bepaalt:

“Taak van het Waterschap

1. De taak van het waterschap is de waterstaatkundige verzorging van zijn gebied, voor zover deze taak niet aan andere publiekrechtelijke lichamen is opgedragen.

2. De taak, bedoeld in het eerste lid, omvat de zorg voor het watersysteem en de zorg voor het zuiveren van afvalwater, bedoeld in artikel 1, tweede lid, van de wet.”

2.1.3. Het Waterschap heeft bij wijze van proef vanaf 2011 de watergangen in het gebied actief doorgespoeld met zoet water, door middel van inlaten, gemalen en pompen. De bedoeling hiervan was dat eigenaren van agrarische gronden in het gebied kunnen beschikken over zoet water ten behoeve van hun bedrijfsvoering. In 2013 heeft het Waterschap een overeenkomst gesloten met de Zuidelijke Land en Tuinbouworganisatie, afdeling Tholen (hierna: ZLTO), die – kort weergegeven – inhoudt dat deze zoetwatervoorziening wordt voortgezet en dat voor het pompen of onttrekken van (zoet) water een vergunning van het Waterschap is vereist.

2.1.4. In december 2013 heeft het Waterschap de Retributieverordening zoetwatervoorziening Tholen en Sint Philipsland vastgesteld (hierna: de Verordening). In de Verordening is onder meer bepaald:

“Begrripsbepalingen

Artikel 1

(...)

Gebruik: het nut van het stelsel van voorzieningen als inlaaten- en meetmiddelen, filtersystemen, gemalen, stuwen en leidingen ten behoeve van de aan- en doorvoer van zoetwater in het watersysteem;
(...)

Belastbaar feit

Artikel 2

Onder de naam gebruiksretributie wordt een recht geheven in het gebied ter zake het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde bezittingen van het waterschap of van voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen die bij het waterschap in beheer of onderhoud zijn.

Belastingplicht

Artikel 3

Het recht wordt geheven van de gebruiker van de in het gebied aanwezige bezittingen, werken of inrichtingen als bedoeld in artikel 2.”

2.1.5. Belanghebbende is eigenaar van een aantal ongebouwde percelen die door de Verordening worden bestreken. Aan hem is voor het jaar 2014 op grondslag van de Verordening een aanslag in de gebruiksretributie opgelegd van € 2249,97.

2.1.6. Belanghebbende heeft in 2014 geen water onttrokken aan de in 2.1.3 vermelde zoetwatervoorziening.

2.2. Voor het Hof was in geschil of aan belanghebbende terecht een aanslag in de gebruiksretributie was opgelegd. Het geschil spitste zich toe op de vraag of de Verordening verbindend is.

2.3. Het Hof heeft geoordeeld dat de zoetwatervoorziening, gelet op haar aard, het doel en de functie ervan, geen watersysteem betreft in de zin van artikel 4 van het Reglement. Aangezien ook geen andere (wettelijke) bepaling de zorg voor een zoetwatervoorziening als taak aan het Waterschap opdraagt, kan de zorg daarvoor niet tot de publieke taak van het Waterschap worden gerekend. Het Waterschap heeft de bevoegdheid tot het heffen van de retributie dus niet gebruikt ter behartiging van de taak die zij ontleent aan en is bepaald in het Reglement, maar in het kader van privaatrechtelijke dienstverlening ten behoeve van (de leden van) de ZLTO en/of een specifieke groep gebruikers (landbouwers) uit Tholen en Sint Philipsland. Daartoe was het Waterschap niet bevoegd, zodat sprake is van détournement de pouvoir. De Verordening is daarom jegens belanghebbende onverbindend, aldus het Hof.

2.4.1. Tegen het in 2.3 weergegeven oordeel van het Hof richten zich de middelen. Het tweede middel betoogt dat de zoetwatervoorziening is ingebed in het watersysteem van het Waterschap, zodat het ontbreken van een wettelijke en/of bij Reglement opgedragen taak niet aan de heffing van rechten in de weg staat.

2.4.2. De waterstaatkundige verzorging van het gebied van het Waterschap omvat de zorg voor het watersysteem (zie onderdeel 2.1.2). Een watersysteem is een samenhangend geheel van een of meer oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen, met bijbehorende bergingsgebieden, waterkeringen en ondersteunende kunstwerken (artikel 1.1 van de Waterwet). De zorg voor het watersysteem omvat onder meer de zorg voor de waterhuishouding, waaronder ook de zorg voor de waterkwaliteit, daargelaten de eventuele, in deze zaak niet relevante taakafbakening tussen waterschappen en andere overheden (*Kamerstukken II 2005/06, 30601, 3, p. 10*).

2.4.3. Het Waterschap heeft kennelijk tot zijn taak gerekend te zorgen voor zoet oppervlaktewater in een gebied waarin grond en grondwater te maken hebben met verzilting. Daarmee is, in het licht van hetgeen hiervoor in 2.4.2 is overwo-

gen, het Waterschap niet getreden buiten de in artikel 1 van de Waterschapswet aan hem opgedragen taak om te zorgen voor het watersysteem. Het oordeel van het Hof dat de zoetwatervoorziening in dit geval niet op basis van het Reglement als een publieke taak van het Waterschap kan worden aangemerkt, geeft daarom blijk van een onjuiste rechtsopvatting. De omstandigheid dat het Waterschap met het oog op de zoetwatervoorziening een overeenkomst met ZLTO heeft gesloten, brengt daarin geen verandering.

2.4.4. Het tweede middel wordt dus in zoverre terecht voorgesteld.

2.5.1. Bij het Hof is niet meer aan de orde gekomen het in hoger beroep door het Waterschap bestreden oordeel van de Rechtbank dat de Verordening jegens belanghebbende onverbindend is omdat geen sprake is van een dienst van het Waterschap jegens belanghebbende.

2.5.2. In de Waterschapswet is limitatief opgesomd welke rechten een waterschap kan heffen. De Verordening is, naar het Waterschap voor het Hof heeft betoogd, gebaseerd op artikel 115, lid 1, letter a en/of letter b, van de Waterschapswet. De daarin bedoelde rechten kunnen alleen worden geheven van degene die feitelijk gebruik maakt van de in die letters a en b bedoelde prestaties. De Verordening is dan ook onverbindend voor zover daarin de heffing van rechten niet louter is gekoppeld aan het feitelijk onttrekken van water aan de zoetwatervoorziening, maar aan het nut van het stelsel van voorzieningen als inlaat- en meetmiddelen, filtersystemen, gemalen, stuwen en leidingen ten behoeve van de aan- en doorvoer van zoetwater in het watersysteem.

2.5.3. Aangezien belanghebbende in 2014 geen water heeft onttrokken aan de zoetwatervoorziening (zie hiervoor in 2.1.6), valt, anders dan het Waterschap voor het Hof heeft betoogd, niet in te zien dat het Waterschap aan belanghebbende een individuele prestatie in de vorm van het ter beschikking stellen van zoet water heeft geleverd. Het Waterschap kan dus met betrekking tot die zoetwatervoorziening van belanghebbende over het jaar 2014 geen rechten heffen.

2.6. De middelen voor het overige kunnen niet tot cassatie leiden. Dit behoeft, gezien artikel 81, lid 1, van de Wet op de rechterlijke organisatie, geen nadere motivering, nu de middelen voor het overige niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling.

2.7. Het hiervoor overwogene leidt tot het oordeel dat het beroep in cassatie ongegrond moet worden verklaard.

3 Proceskosten

De Hoge Raad ziet geen aanleiding voor een veroordeling in de proceskosten.

4 Beslissing

De Hoge Raad verklaart het beroep in cassatie ongegrond.

Van het dagelijks bestuur van het Waterschap Scheldestromen wordt een griffierecht geheven van € 508.

Noot

1. Het arrest geeft een voor de huidige tijd, waarin de gevolgen van klimaatverandering zich doen voelen, belangrijk oordeel over de reikwijdte van de taak van het waterschap. Waterschappen zijn openbare lichamen welke de waterstaatkundige verzorging van een bepaald gebied ten doel hebben (art. 1 lid 1 Waterschapswet). Op grond van art. 1 lid 2 Wschw betreffen de taken die aan waterschappen zijn of worden opgedragen de zorg voor het watersysteem en de zorg voor het zuiveren van afvalwater op de voet van art. 3.4 Wtw. Daarnaast kan de zorg voor een of meer andere waterstaatsaangelegenheden zijn of worden opgedragen. Zie eveneens de MvT Waterwet (*Kamerstukken* 2006/07, 30818, 3, p. 15/16).

2. Het watersysteembeheer wordt normaliter betaald uit een heffing gebaseerd op art. 117 Wschw ('Ter bestrijding van kosten die zijn verbonden aan de zorg voor het watersysteem wordt onder de naam watersysteemheffing een heffing geheven'). Het watersysteembeheer betreft de zorg voor de waterveiligheid (waterkeringszorg), de waterkwaliteit (zorg voor de goede chemische en ecologische toestand) en het waterkwantiteitsbeheer. Het kwantiteitsbeheer is van oudsher klassiek Nederlands waterbeheer, namelijk het drooghouden van onze polders door middel van bemalen en het afvoeren van overtollig water zodat het land bewoonbaar is en er economische activiteiten zoals de landbouw plaats kunnen vinden. Dit kwantiteitsbeheer is een uitwerking van de zorgplicht zoals die op grond van art. 21 Gw op de overheid rust. Zonder dit kwantiteitsbeheer zouden grote delen van Nederland minder bewoonbaar zijn en zou de landbouw er niet goed kunnen floreren. Het gaat dan met name om het omgaan met een teveel aan water. Bijna iedereen die in een gebied woont waar dit waterkwantiteitsbeheer plaatsvindt heeft daar baat bij, alhoewel niet in gelijke mate. Dat is de reden dat dit beheer gefinancierd wordt door middel van de watersysteemheffing. Dat neemt niet weg dat het kwantiteitsbeheer ook grote nadelen kan hebben:

het kan zorgen voor nadelige effecten op de natuur en voor ernstige bodemdaling.

3. Naast een teveel aan water kampt Nederland ook steeds vaker met de gevolgen van een tekort aan water van een goede kwaliteit. De zomer van 2018 was daar een pregnant voorbeeld van. Het gaat dan om waterschaarste, als de vraag naar water groter is dan het aanbod, bijvoorbeeld omdat het lange tijd niet regent en er onvoldoende water via de rivieren ons land binnen komt. Verzilting is eveneens een probleem: het water is dan niet van een geschikte kwaliteit en kan schade toebrengen aan onder meer de landbouw. Klimaatverandering zal naar verwachting steeds vaker zorgen voor watertekorten in bepaalde periodes. In dit kader besteedt ook het Deltaprogramma aandacht aan de veranderingen die kunnen worden verwacht met betrekking tot de zoetwatervoorziening. Nederland moet zich voorbereiden op een situatie waarin er niet meer altijd voldoende water van goede kwaliteit voor de verschillende functies beschikbaar is. Voor het Rijk betekent dit dat zij als beheerder van het waterhuishoudkundig hoofdsysteem zorg draagt voor de zoetwatervoorziening, waarbij veelal water vanuit het ene gebied naar een ander gebied wordt getransporteerd. Het gaat dan met name om wat de 'watervoorzieningsgebieden' worden genoemd, waarbij gezorgd wordt dat water vanuit het IJsselmeer wordt geleverd aan omringende gebieden en de gebieden die worden genoemd in de probleem-analyse bij het deelprogramma zoet water van het Deltaprogramma. De komende jaren wordt — om te beginnen met de urgente gebieden — gewerkt aan het vaststellen van de 'waterbeschikbaarheid'. Dat zal plaatsvinden in nauwe samenwerking met alle betrokken partijen. Dat wat nu nog een extreme situatie is, waarvoor bijzondere maatregelen als het in werking laten treden van de verdringingsreeks en het opleggen van beregeningsgeboden beschikbaar zijn, wordt in de toekomst wellicht 'het nieuwe normaal'. Dat zal een grote omslag vragen in denken en doen van alle betrokken partijen. Zoet water van goede kwaliteit is wezenlijk voor mensen (drinkwater), de landbouw, de industrie, de energievoorziening, recreatie, visserij, enz. In Nederland zijn we gewend dat er voldoende water is en ondanks dat er geen 'recht op gratis zoet water' is, is het zoete oppervlaktewater over het algemeen ook gratis.

4. Voor het regionale watersysteem dragen de waterschappen de zorg voor de waterhuishouding en het watersysteembeheer. Dat behelst eveneens ook het waterkwantiteitsbeheer, waarbij het gaat om zowel een teveel als een tekort aan water. Wanneer men kijkt naar de kaart met de watervoorzieningsgebieden die is gemaakt ten behoeve van de probleem-analyse voor de zoetwatervoorziening in het kader van het Deltaprogramma (<https://ruimtelijkeadaptatie.nl/actueel/>

actueel/nieuws/2018/neerslagtekort/) dan wordt duidelijk dat er ook gebieden in Nederland zijn die zelf hun zoetwaterproblemen op zullen moeten lossen. Dat betreft bijvoorbeeld de Zuidwestelijke delta maar ook de hoge (zand)gronden in Brabant, Limburg en Oost-Nederland. Hier dienen de waterschappen samen met gebruikers oplossingen te vinden voor het toenemende tekort aan zoet water.

5. Het hier opgenomen arrest betreft zo'n oplossing die in overleg met de landbouwsector is ontwikkeld. Het Waterschap Scheldestromen heeft bij wijze van proef vanaf 2011 de watergangen in het gebied actief doorgespoeld met zoet water uit het Volkerak-Zoommeer, door middel van inlaten, gemalen en pompen. De bedoeling hiervan was dat eigenaren van agrarische gronden in het gebied kunnen beschikken over zoet water ten behoeve van hun bedrijfsvoering. In 2013 heeft het Waterschap een overeenkomst gesloten met de Zuidelijke Land en Tuinbouworganisatie, afdeling Tholen (hierna: ZLTO), die – kort weergegeven – inhoudt dat deze zoetwatervoorziening wordt voortgezet en dat voor het pompen of onttrekken van (zoet) water een vergunning van het Waterschap is vereist. In december 2013 heeft het Waterschap de Retributieverordening zoetwatervoorziening Tholen en Sint Philipsland vastgesteld, waarin onder meer is bepaald dat voor het gebruik (het nut) van het stelsel van voorzieningen als inlaat- en meetmidelen, filtersystemen, gemalen, stuwen en leidingen ten behoeve van de aan- en doorvoer van zoetwater in het watersysteem een vergunning is vereist en onder de naam gebruiksretributie een recht wordt geheven in het gebied ter zake van 'het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemde bezittingen van het waterschap of van voor de openbare dienst bestemde werken of inrichtingen die bij het waterschap in beheer of onderhoud zijn'. Het recht wordt geheven van de gebruiker van de in het gebied aanwezige bezittingen, werken of inrichtingen.

6. De Hoge Raad oordeelt – anders dan het Hof 's-Hertogenbosch in zijn arrest van 14 december 2017 (ECLI:NL:GHSHE:2017:5578), dat de zorg voor de zoetwatervoorziening deel uitmaakt van het watersysteembeheer en daarmee binnen de taak van het waterschap valt. Dat lijkt mij helemaal terecht en het is heel erg belangrijk dat dit nu duidelijk is.

7. De vraag naar de wijze waarop, ten behoeve van welke personen of bedrijven en de wijze van financiering van de zoetwatervoorziening is een tweede vraag. Wanneer het gaat om publieke belangen zoals de waterveiligheid (bijvoorbeeld het nat houden van veendijken om over-

stromingen te voorkomen) of het beschermen van kwetsbare natuur ligt financiering vanuit de algemene middelen (taken uitgevoerd door het Rijk) of de watersysteemheffing (taken uitgevoerd door de waterschappen) voor de hand. Nu het hier gaat om een voorziening expliciet ten behoeve van een aantal agrariërs en niet zozeer ten behoeve van alle ingelanden van waterschap Scheldestromen vind ik persoonlijk de oplossing van een retributie aantrekkelijk. Financiering vanuit de watersysteemheffing is in dat geval minder geschikt, nu de dienst ten behoeve van een specifieke groep wordt verleend. Dat komt ook overeen met de gedachte achter art. 9 van de Kaderrichtlijn water, waaruit blijkt dat de kosten voor verschillende waterdiensten dienen te worden teruggewonnen bij de verschillende sectoren, zoals de landbouw. Zie hierover uitvoeriger: P.E. Lindhout, *Cost recovery as a policy instrument to achieve sustainable and equitable water use in Europe and the Netherlands* (diss. Utrecht), 2015. Dat heeft dezelfde ratio als het betalen voor de drinkwatervoorziening. Deze keuze heeft echter als consequentie dat diegenen die géén gebruik maken van de zoetwatervoorzieningsdienst, ook niet de retributie hoeven te betalen. En dat is dan ook wel weer logisch. Dat neemt niet weg dat indien een heel stelsel wordt aangelegd en onderhouden om de landbouw van een goede kwaliteit zoet water te voorzien, het belangrijk is dat dit stelsel ook voor langere termijn gefinancierd moet worden. En hoe groter het aantal deelnemers, hoe goedkoper het voor iedereen wordt. Daar zien we dan de solidariteit terug, die eveneens een kenmerk is van het Nederlandse waterbeheer. Wellicht dat een coöperatie een geschikte vorm is voor de toekomst. De 'waterhouderij'

(zie <https://waterhouderij.nl/>) is ook zo'n vorm die enige jaren geleden werd geïntroduceerd om problemen met de zoetwatervoorziening het hoofd te bieden en dat is wellicht een concept dat ook toe is aan een herwaardering.

8. Al met al een weliswaar kort maar belangwekkend oordeel van de Hoge Raad. In een tijd waar de zoetwatervoorziening geen vanzelfsprekendheid meer is, is het goed dat duidelijk is hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld.

H.F.M.W. van Rijswijk